

ประวัติความเป็นมา

อำเภอภูกระดึงเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอบรบือ ได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอภูกระดึง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2538 ในปีเดียวกัน และต่อมาในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550 ได้มีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้นเป็น อำเภอภูกระดึง โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน 2550 ในปีเดียวกัน

คำขวัญอำเภอภูกระดึง

- "ประตูสู่สารคาม ไหมงามลายสร้อยดอกหมาก
- ของฝากมันแกวเลื่องชื่อ ไกล่สะคืออีสาน "

ด้านกายภาพ

1. **ที่ตั้ง** อำเภอภูกระดึง ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลภูกระดึง ถนนแจ้งสนิท สายบรบือ - บ้านไผ่ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่40 อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ราบสูงตอนกลางภาคอีสาน (ใกล้จุดกึ่งกลางของภาคอีสาน) ห่างจากอำเภอเมืองมหาสารคาม ๓๙ กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์

มีอาณาเขตติดกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเปือยน้อย อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

2. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสลับที่ดอน เป็นลูกคลื่นไม่มีภูเขาและแม่น้ำ หน้าดินร่วนปนดินทราย มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำมาก มีความสามารถในการอุ้มน้ำน้อย ราษฎรในพื้นที่ร้อยละ

90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวนาปี ไม่มีระบบชลประทาน ในเขตพื้นที่ โดยราษฎรอาศัยน้ำฝนในการทำการเกษตร

3. ลักษณะอากาศ ภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม - พฤษภาคม
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กันยายน
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม - กุมภาพันธ์

การปกครองและประชากร

อำเภออุ้มผางเขตการปกครองออกเป็นตำบล 5 ตำบล หมู่บ้าน 85 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล 5 แห่ง ไม่มีเทศบาล ประชากรทั้งสิ้น 37,122 คน ชาย 18,684 คน หญิง 18,438 คน ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 128 คน ต่อตารางกิโลเมตร

- การบริหารราชการในพื้นที่อำเภออุ้มผาง
  - 1. หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคระดับจังหวัด
  - สำนักงานสรรพากรจังหวัดมหาสารคาม สาขาอุ้มผาง
  - 2. หน่วยงานราชการส่วนระดับภูมิภาคระดับอำเภอ จำนวน 8 แห่ง ดังนี้
    - 2.1 สำนักงานเกษตรอำเภอ
    - 2.2 สำนักงานพัฒนาการอำเภอ
    - 2.3 หน่วยส่งเสริมอำเภอ
    - 2.4 สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
    - 2.5 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ
    - 2.6 ศูนย์บริการการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)
  - 3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ดังนี้
    - 3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลอุ้มผาง

- 3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์
- 3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลเลิงแฝก
- 3.4 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง
- 3.5 องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย
- 4. หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 1 แห่ง
  - - การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค PEA อำเภอภูตรัง
- 6. ด้านการเมือง
  - - สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 คน นายคำดี แสงไพร
- 7. ธุรกิจในพื้นที่อำเภอภูตรัง
  - - บริษัทผลิตน้ำดื่ม (มหาสารคามเบเวอเรจ จำกัด) จำนวน 1 แห่ง
  - - โรงงานผลิตแป้งมัน จำนวน 1 แห่ง
  - - บริษัทชำแระไก่ จำนวน 2 แห่ง
  - - ร้านค้าของเก่า จำนวน 3 แห่ง
  - - โฮว์รูมและศูนย์บริการรถจักรยานยนต์ จำนวน 2 แห่ง
  - - โรงแรม จำนวน 5 แห่ง
  - - สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 1 แห่ง
  - - ฟาร์มเลี้ยงสุกร จำนวน 1 แห่ง
  - - ธนาคาร จำนวน 1 แห่ง
  - - ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาภูตรัง
สหกรณ์ จำนวน 1 แห่ง
  - - สหกรณ์การเกษตรบรบือ สาขาภูตรัง จำกัด

5. ด้านเศรษฐกิจและการเกษตร

อำเภอภูตรังมีพื้นที่ทำการเกษตรเท่ากับ 171,777 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่นาข้าว 91,279 ไร่ พืชไร่ 77,226 ไร่ แยกเป็น มันสำปะหลัง จำนวน 44,556 ไร่ อ้อย จำนวน 32,670 ไร่ และนอกนั้นจะเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชสวนลำดับ จำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 6,610 ครัวเรือน แสดงว่าชาวอำเภอภูตรังมีอาชีพหลักคือการทำเกษตร โดยส่วนมากทำนา ปลูกพืชไร่ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น การปศุสัตว์ การประมง และการทำไร่สวนผสม

การทำนา

พื้นที่ดินส่วนมากเป็นดินมีความอุดมสมบูรณ์ ต่ำเกษตรกรใช้ทำนาเกือบทั้งหมดซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมจึงเป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวต่ำ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝนเพียงฤดูเดียวในช่วงหน้าฝน ในอดีตการเพาะปลูกข้าวจะได้ผลผลิตไม่ดีนักเนื่องจากเกษตรกรส่วนมากใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ไม่มีการใส่ปุ๋ยเคมีตลอดจนไม่มีการปรับปรุงดินต่อมาได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรรู้จักการใช้พันธุ์ข้าวพันธุ์ดีมีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอกในอัตราที่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งเป็นเหตุผลให้มีผลผลิตข้าวเหลือไว้จำหน่ายได้ พันธุ์ข้าวที่ซ้ปลูกได้แก่ กข.6 กข.15 และพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 ผลผลิตเฉลี่ย 525 กิโลกรัมต่อไร่ แหล่งเงินทุนที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร อำเภอภูตรัง เป็นแหล่งผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี เนื่องจากได้รับการส่งเสริมเน้นหนักจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรหันมาทำการผลิตข้าวให้ปลอดภัยจากสารพิษ โดยการส่งเสริมเกษตรกรที่มีหัวก้าวหน้าทำการผลิตน้ำหมักชีวภาพ ผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพใช้เอง ในนาข้าวร่วมกับปุ๋ยเคมีและลดอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีลงตามอัตราส่วนทุกปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการผลิตข้าวอย่างถูกต้องและเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ขนาดเล็กในไร่นา การเตรียมดิน การป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกวิธี ตลอดจนการเก็บเกี่ยวข้าวในระยะเวลาที่เหมาะสมเป็นต้น จนกระทั่งเกษตรกรสามารถใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมีได้ทั้งหมดในบางราย ปัญหาอุปสรรคในการทำนา เนื่องจากเป็นพื้นที่ในเขตอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ผลผลิตที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศในแต่ละปี ซึ่งส่วนมากมักประสบกับความแห้งแล้ง ขาดแหล่งน้ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เมล็ดพันธุ์ดีไม่เพียงพอ และระบบตลาดไม่ดี การทำไร่สวนผสม ปัจจุบันมีเกษตรกรให้ความสนใจทำการเพาะปลูกควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์และการประมง โดยเกษตรกรตัวอย่างทำไร่สวนผสม โดยการทำนา ปลูกไม้ผล เลี้ยงโค สุกร เป็ด ไก่ การเลี้ยงปลาร่วมด้วย ประสบความสำเร็จเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ในตำบลต่าง ๆ

การปศุสัตว์

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงสัตว์
อำเภอกุดรัง ก็เป็นอำเภอหนึ่งที่มีการเลี้ยงปศุสัตว์จำนวนมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวน
ครัวเรือนของอำเภอ มีการเลี้ยงโค กระบือ สุกร และเป็ดไก่ การเลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นรายย่อย
รายละไม่มากนัก ลักษณะการเลี้ยงเป็นการเลี้ยงตามธรรมชาติดั้งเดิมตามความเชื่อถือกันมา
และมีการเลี้ยงตามสายพันธุ์ที่เป็นที่นิยมของตลาด ซึ่งบางครั้งก็เป็นการผลิตหลักการเลี้ยงเพื่อ
ใช้เป็นแรงงานและเป็นอาหารแก่คน การเลี้ยงสัตว์ในปัจจุบันยังมี ปัญหาหลายด้าน เช่น ขาด
การวางแผนในการเลี้ยง ราคาสัตว์ตกต่ำ อาหารสัตว์ราคาแพง สัตว์มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ มีการ
เกิดโรคระบาดใหม่ โรคระบาดซ้ำสร้างปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและขาดความรู้ในการสร้าง
มูลค่าเพิ่ม การใช้แรงงานและพลังงานจากการเลี้ยงสัตว์

การประมง

- มีแหล่งน้ำสำหรับการทำประมงพื้นบ้านกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งจะมีน้ำขังเฉพาะฤดูฝนไม่
สามารถทำการประมงได้ตลอดปี

รายได้ประชากร

- ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 72,767 บาท / คน / ปี จำแนกรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี * พ.ศ.2562
- ที่มา ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับอำเภอ ปี 2562 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกุดรัง

ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

1. การศึกษา

- 1.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 3 แห่ง
- 1.2 โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 26 แห่ง

2. สถาบันองค์กรทางศาสนา

- ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีจำนวนวัดในพระพุทธศาสนา ดังนี้

- - วัด จำนวน 26 แห่ง
- - สำนักสงฆ์ จำนวน 22 แห่ง

3. สาธารณสุข

- - โรงพยาบาล จำนวน 1 แห่ง
- - สำนักงานสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง
- - สถานีอนามัยประจำตำบล / หมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง
- - คลินิก จำนวน 2 แห่ง

4. การคมนาคม

- - ถนนทางหลวงแผ่นดิน จำนวน 3 สาย
- - ถนนทางหลวงชนบท จำนวน 1 สาย

5. การโทรคมนาคม / การสื่อสาร

- - วิทยุชุมชน จำนวน 1 สาย

6. การบริการพื้นฐาน

- - ประปาหมู่บ้าน จำนวน 85 หมู่บ้าน
- - ไฟฟ้า จำนวน 85 หมู่บ้าน

7. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- อำเภอกุดรัง ไม่มีแหล่งน้ำต้นน้ำลำธารและภูเขา มีลำห้วยลำพังชูไหลผ่านตำบลหนองแวง ซึ่งจะเป็นแนวกั้นระหว่างอำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ยังมีห้วยหินลาดและลำห้วยหนองแหนไหลผ่านตำบลนาโพธิ์ ลำห้วยจึงบึงผ่านตำบลเลิงแฝก ซึ่งเป็นลำห้วยธรรมชาติ ปริมาณน้ำน้อย คุณภาพดินเป็นดินทรายที่คุณภาพดินไม่ดีมี สำหรับพื้นที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่อำเภอกุดรัง ส่วนใหญ่จะเป็นที่ป่าสงวน เป็นที่สาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้าน

ทรัพยากรดิน

- สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินปนทราย เช่น ดินร่วนปนทราย ดินเหนียวปนทราย บางพื้นที่เป็นหินลูกรัง คุณภาพดินต่ำ ไม่มีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม

ทรัพยากรน้ำ

- - มีลำห้วย 12 แห่ง
- - ฝายน้ำล้น 11 อ่างเก็บน้ำ / ฝาย (กรมชลประทาน) 3 แห่ง

ทรัพยากรป่าไม้

- พื้นที่ป่าไม้อำเภอทุกครั้งส่วนใหญ่เป็นป่าชุมชนที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ป่าในที่ดินสาธารณะประโยชน์ทั้งที่มี น.ส.ล. และยังไม่ได้ออก น.ส.ล. และป่าสงวนแห่งชาติอีกเล็กน้อย

สภาพแวดล้อมและมลภาวะ

- - ปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง ทรัพยากรป่าไม้มีน้อย อากาศร้อนอบอ้าว ปริมาณน้ำฝนน้อย

8. ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

- มีสถานีตำรวจภูธร 1 แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรทุกครั้ง มีนายตำรวจ นายตำรวจชั้นสัญญาบัตร 17 นาย ชั้นประทวน 61 นาย รวม 78 นาย